

physical culture, they receive the basics of knowledge about physical culture and sports, hygiene, health in general, and the development of motor skills and skills, education of peacefulness, humanity.

Key words: interactive technologies, lesson, physical culture.

Дата надходження до редакції: 10.05.2023 р.

© Оніщук С.О., Юсипенко В.В., 2023

УДК 37.015.3

Орленко Ірина Миколаївна,

доктор філософії,

завідувачка Одеського обласного ресурсного центру

підтримки інклюзивної освіти КЗВО «ОАНО ООР»,

Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6322-0217>

«КАЗКОВИЙ ЧАС» ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті піднімається актуальна проблема психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами дистанційно в умовах воєнного стану в Україні. Автором означено роль психотерапевтичної казки в процесі активного соціальнопсихологічного навчання, під час використання її як інтерактивну та здоров'язбережувальну онлайн-технологію супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Присвячується увага дослідженням українських та іноземних вчених щодо сутності казкотерапії як психологічного методу впливу на особистість в якості інструменту психотерапії і корекції. Автором розкрито сутність проекту «Казковий час» та методiku проведення психолого-педагогічних занять з дітьми в інклюзивній групі онлайн. Зазначено, що до «Казкового часу» залучались як діти з нормотиповим розвитком, так і діти з особливими освітніми потребами, тому зустрічі носили соціально-інтегрований інклюзивний характер. Підкреслено важливість певної структури занять-зустрічей у проєкті. Структура «Казкового часу» має певний алгоритм, який дозволяє дітям зосереджуватися на основних видах роботи – прослуховуванні казки, відповіді на запитання, малювання персонажів та створення власних казок і майстер-класів. Форма «Казкового часу» оптимально поєднана з розробленими кафедрою психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти Одеської академії неперервної освіти мультфільмами, які вчать як поводитися під час повітряної тривоги, як весело рухатися під музику, що робити коли страшно, що робити в бомбосховищі. «Казковий час» у поєднанні з мультфільмами «Графічного батальйону» надає дітям почуття безпечного простору. Окреслені напрями психолого-педагогічної допомоги дітям спрямовані на корекційну роботу зі страхами, на розвиток комунікативних навичок, культури інклюзії, дає змогу дитині навчитися перешикоджати важким життєвим обставинам, навчитися розпізнавати добро та зло, налагоджувати взаємини з педагогами, батьками та сиблінгами. Результати свідчать про те, що безпечний психологічний простір казкотворення сприяє емоційному самовираженню дітей, формуванню внутрішньої опори та збереженню психічного здоров'я дітей у стані підвищеного нервового напруження.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, діти з особливими освітніми потребами, казкотерапія, безпечний простір, інклюзія.

Актуальність. В умовах війни ми всі схильні до стресу та травматизації – первинної чи вторинної – залежить від участі у військових подіях кожного з нас, від рівня включеності у військові події. Найранімішою та незахищеною категорією в цій ситуації є діти. Як допомогти дитині впоратися у цій кризовій ситуації? На допомогу приходять психотерапевтичні казки. Можливість онлайн-формату дозволяє працювати з дітьми у найвіддаленіших місцях нашої країни, у бомбосховищах, підвалах, у різних країнах, які прийняли наших дітей як біженців та тимчасово переселених. Використовуючи метафоричні ресурси казки, вона дозволяє розвивати самосвідомість дитини та будувати особливі рівні соціальної взаємодії. при цьому впливає м'яко та результативно. Казка – це маленьке життя, в якому є початок, розвиток та кінець. і така її структура дозволяє нам бачити, що відбувалося з героєм у минулому, теперішньому і що трапиться з ним у майбутньому. Для дитини, яка перебуває у кризовій ситуації, її історія найчастіше не має продовження. Ідентифікуючи себе з головним героєм казкової історії, дитина не тільки має можливість побачити своє майбутнє, але й на основі свого казкового уявлення про нього, конструювати своє реальне майбутнє разом

з дорослим. Казкотерапія – особливий метод для особливих дітей. Казки містять у собі безліч можливостей.

Мета – показати роль казки в процесі активного соціальнопсихологічного навчання, використовуючи її як інтерактивну та здоров'язбережувальну онлайн-технологію супроводу дітей з особливими освітніми потребами під час війни в Україні.

Так, українські вчені Данилюк І та Зольникова С. визначають сутність казкотерапії як психологічного методу впливу на особистість в якості інструменту психотерапії, корекції. За думкою вчених, казки описують глибинний досвід переживання емоційних криз особистості; вплив казки на несвідомому рівні включає адаптаційні механізми, які допомагають подолати стрес; казка вчить дитину продуктивно переживати страх, що дозволяє зберігати психічну цілісність та задовольняє всі природні потреби дитини (Данилюк, Зольникова, 2019).

Joanna Rawlowska (2021) розкриває у своєму дослідженні значення казок у навчанні дітей та вказує на потенційні небезпеки традиційної культурної трансляції, приділяючи особливу увагу гендерним стереотипам. Вченою було проаналізовано добірку текстів з точки зору стереотипного гендерного зображення. Методологічною основою представлено інтерпретаційну парадигму в соціальних науках із використанням якісного методу аналізу, за допомогою якого виявлено, що в усіх проаналізованих казках існував стереотипний розподіл ролей за статтю. З огляду на це, вважаємо значущим підборку казок, де головними героями будуть представники обох статей.

Дослідження українських вчених та іноземних дослідників про значущість впливу казкотерапії на актуальний стан дитини надихнули нас на створення проекту «Казковий час».

«Казковий час» розроблено як онлайн заняття з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, що проводиться протягом всього періоду війни щоденно. Важливим є те, що «Казковий час» утворює структурну рамку для ефективного використання інтерактивних руханок в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

В своїй практичній діяльності, Одеський обласний центр підтримки інклюзивної освіти реалізує інтерактивні руханки, колискові, мультиплікаційні поради як вести себе під час воєнних дій, в рамках проведення щоденних онлайн зустрічей «Казковий час» для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з різних міст України, з різних міст світу, де наразі знаходяться українські діти, які вимушені були покинути Батьківщину. В основу «Казкового часу» покладено казкотерапію та метод «загального складання історій», однак у гнучкому форматі. Під час зустрічей у кожного учасника є можливість послухати казку, поділитися своїми почуттями, знайти нових знайомих, відчути себе в безпечному психологічному просторі. Кожна зустріч є унікальною та неповторною, адже на одній казку творять дорослі, а на іншій – безпосередньо самі діти. Учні вчаться вільно розкривати власну особистість, спонтанно виявляти почуття і, водночас, регулювати емоційні та поведінкові реакції, шукають шляхи вирішення життєвих викликів сьогодення, формують власну стресостійкість та внутрішню опору. Важливо те, що казки закінчуються перемогою Добра – і це головний ресурс задля проживання складних життєвих умов воєнного часу. Варто зазначити, що до «Казкового часу» залучались як діти з нормотиповим розвитком, так і діти з особливими освітніми потребами, тому зустрічі носять соціально-інтегрований інклюзивний характер.

Підготовка до проведення онлайн зустрічі «Казковий час» має наступні етапи:

1. Підбір казки з урахування віку, особливостей розвитку та можливостей дітей.
2. Підбір демонстраційного матеріалу. З розробленої «Графічним батальйоном» серії мультфільмів вибрати один-два щодо тематики психотерапевтичної казки та для використання під час руханки.
3. Складання запитань до казки (не більше 3), які підводять дитину до бажаного розуміння ситуації.
4. Створення образу героя для малювання.
5. Підготовка загадок про героїв, додаткової інформації.
6. Підготовка додаткових питань до дитячих майстер-класів, матеріалів (щоб паралельно з дитиною показувати дії).
7. Перемови щодо запрошення гостей, підготовка до читання казки тощо.

Проведення «Казкового часу» вимагає певних навичок від фахівця. Важливою умовою є емоційна взаємодія фахівця з кожною дитиною, особисте ставлення до змісту своєї казки, певна артистичність. Розповідаючи казку, потрібно передавати справжні емоції та почуття її героїв. Казкову історію потрібно розповідати повільно, але без великих пауз. Зміст і слова повинні бути зрозумілими для кожної дитини, не містити готових відповідей, а спонукати для власних роздумів, прийняття логічного рішення.

Структура «Казкового часу» має певний алгоритм, який дозволяє дітям зосереджуватися на основних видах роботи – прослуховуванні казки, відповіді на запитання, малювання персонажів

та створення власних казок і майстер-класів.

Безпосередньо сама онлайн зустріч містить в собі *наступні етапи*:

- Привітання. Знайомство. План дій на сьогодні: обговорити хто проводить майстер-класи, які саме. Обговорити послідовність проведення майстер-класів. Важливо, щоб дитячі історії змінювалися малюванням чи виготовленням дитячих поробок, орігамі і навпаки.

- Руханка. Як окремих вид діяльності у формі медіа-мультфільмів на «Казковому часі», а також кордони майстер-класів, які визначені правилами та дозволяють дитині зрозуміти, що прийшов час наступного етапу нашої зустрічі.

- Прослуховування психотерапевтичної казки. У тексті психотерапевтичної казки зашифровано код, який допомагає боротися зі страхами, коригувати свою поведінку на несвідомому рівні, знайти свою мрію, навчитися перешкоджати важким життєвим обставинам, навчитися розпізнавати добро та зло, налагоджувати взаємини з педагогами, батьками та сиблінгами, уникати конфліктних ситуацій, вони дають приклади способу дій та вчинків.

- Питання – обговорення. Завдання фахівця – вислухати кожну дитину, підтримати її під час відповіді. Якщо дитина має мовленнєві труднощі, дуже важливо повторити її відповідь, щоб кожна дитина її зрозуміла.

- Руханка. Виокремлює наступний етап «Казкового часу» та дозволяє зрозуміти дітям, що попереду дитячі майстер-класи.

- Майстер-клас з виготовлення тематичних поробок відповідно до сюжету казки, який проводять діти. Учні з задоволенням проводять майстер-класи з виготовлення орігамі, ліплення з пластилину, малювання.

- Казкотворчість дітей. Казкові історії розвивають у дітей не тільки творчість і фантазію, а й надають можливість проговорити про власні почуття, емоції чи актуальні ситуації у колі друзів, в родині, в закладі освіти. Дитина проектує власну поведінку на героїв і завжди знаходить комфортне вирішення значущих ситуацій.

- Обговорення. Фахівець вчить юних казкарів ставити запитання щодо подій та важливих ситуацій у їхніх історіях, вчить слухати думки інших, розуміти власні почуття та почуття інших.

- Вірші, пісні, власні вірші, інше. Кожна дитина може прийняти активну участь у «Казковому часі», немовленнева – може заспівати мелодію, навчити інших малювати казкову хатинку чи прапор України; діти з порушеннями мовлення – можуть розповісти прислів'я, яке вчили у школі, чистомовку чи короткий віршик. Всі разом із задоволенням можуть заспівати «Стефанію» чи «Ой, у лузі червона калина».

- Руханка. На цьому етапі варто надати можливість дітям змінити вид діяльності й зрозуміти, що «Казковий час» завершується.

- Підведення підсумків. Побажання казкових снів.

Образи хлопчиків та дівчаток мультфільмів, спеціально створених для проведення руханок на «Казковому часі», гармонійно поєднуються з казковими образами психотерапевтичних казок. Це допомагає фахівцю створювати варіативне середовище для кожної казки, позитивно впливати на психоемоційний стан дитини та сприяти бажанню дітей передавати власні почуття у казкових історіях.

6 листопада – 250 днів «Казкового часу». Безліч почуттів, емоцій, натхнення. Неймовірні зміни у спілкуванні з дітьми з особливими освітніми потребами, їх чудові успіхи у творчому самовираженні, у навичках малювання. Перший місяць проекту діти з особливими освітніми потребами були безмовними спостерігачами й виконавцями. Але підтримка фахівця, прийняття групою нормотипових однолітків, надихнули їх, вони відчули віру у власні сили, бажання і можливості. Так, Даник С. на початку березня малював прозорими кружечками всіх героїв, наразі він намалював неймовірно яскравого помаранчевого дракончика правильної форми. Дівчатка 4-х років, Емілія і Віка, навчилися добре проводити майстер-класи з демонстрацією своєї роботи за допомогою зміни положення відеокамери. Серія «страшилок» від Богдана пройшла шлях від сумних історій до коміксів. 250 ефірів «Казкового часу». Перші 2 тижні дітей підключалось до 60 осіб, потім 40. Через 2 місяця постійно відвідували «Казковий час» 20-25 дітей. З різних міст України, з різних куточків світу, де живуть українські діти.

За підсумками проведення «Казкового часу», можна стверджувати, що безпечний психологічний простір казкотворення сприяє емоційному самовираженню дітей та формуванню внутрішньої опори.

Форма «Казкового часу» оптимально поєднана з розробленими кафедрою психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти Одеської академії неперервної освіти медіаінструментами – мультфільмами, які вчать як поводитися під час повітряної тривоги, як весело рухатися під музику,

що робити коли страшно, що робити в бомбосховищі. «Казковий час» у поєднанні з мультфільмами «Графічного батальйону» надає дітям почуття безпечного простору, де вони самостійно можуть займатися гімнастикою за спеціально підбраною методикою під час руханки. Тут є і навчання елементам саморозслаблення, за рахунок зміни станів та інтонацій, що пропонуються в тексті. Розвиток вміння виражати власні емоції через своєрідність виконання запропонованих вправ. Такі мультимедійні руханки дозволяють зняти накопичену психічну напругу, стабілізувати емоційний стан за допомогою динамічних рухів та пантоміміки. Збережене психічне здоров'я дітей у стані підвищеного нервового напруження і є основним результатом проведення «Казкового часу».

Висноки. Ефективна організація психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу – це питання здоров'я нації і майбутнього країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Данилюк, І. В., Зольникова, С. В. (2019) Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. *Psychological Journal*. Vol. 5 № 6. С. 161-173. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6>
- Замелюк, М. (2021) Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Теорія виховання*. 2 (351). С.14-19.
- Pawlowska, Joanna (2021) Full-text resources of CEJSH and other databases are now available in the new Library of Science. *Society Register*. 5 (2). P.155-170. <https://bibliotekanauki.pl>
- Скалига, В. (2013) Казкове виховання : казкотерапія. *Освіта України*. № 26. С. 12.
- Солодухов, В. Л. (2004) Метафоричний зміст казки в процесі активного соціальнопсихологічного навчання. Слов'янськ: ПП «Канцлер». 112 с.
- Tychmanowicz, Anna (2018) “Dawno, dawno temu... O roli baśni w wychowaniu i edukacji.” *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J–Paedagogia-Psychologia*. 31(3). С. 101–111.
- Шестопад, І. А. (2020) Казкотерапія як ефективний метод роботи психотерапевта з дітьми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал*. Острого : Вид-во НаУОА. № 10. С. 143-147.

REFERENCES

- Danyliuk I. V., Zolnykova S. V. (2019). Kazkoterapiia yak metod psykholohichnoho vplyvu na osobystist [Story therapy as a method of psychological influence on personality]. *Psychological Journal*, Vol. 5. № 6. S 161-173. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6> [in Ukrainian].
- Zameliuk, M. (2021). Kazkoterapiia yak innovatsiina zdoroviazberezhualna tekhnolohiia u prostori suchasnoho doshkilnoho zakladu [Story therapy as an innovative health-preserving technology in the space of a modern preschool institution]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Teoriia vykhovannia – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka East European National University. Theory of education*, № 2 (351). S.14-19.
- Pawlowska Joanna. Full-text resources of CEJSH and other databases are now available in the new Library of Science. *Society Register*, 2021. 5 (2). P.155-170. <https://bibliotekanauki.pl>
- Skalyha, V. (2013). Kazkove vykhovannia : kazkoterapiia [Fairy-tale upbringing: fairy-tale therapy]. *Osvita Ukrainy. Education of Ukraine*, № 26. S. 12.
- Solodukhov, V. L. (2004). Metaforychnyi zmist kazky v protsesi aktyvnoho sotsialnopsykholohichnoho navchannia [Metaphorical content of a fairy tale in the process of active social-psychological learning]. *Sloviansk: PP «Kantsler»*, 112 s. .
- Tychmanowicz, Anna. (2018).“Dawno, dawno temu... O roli baśni w wychowaniu i edukacji.” *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J–Paedagogia-Psychologia*, № 31(3). S. 101-111.
- Shestopal, I.A. (2020). Kazkoterapiia yak efektyvnyi metod roboty psykhoterapevta z ditmy [Fairytale therapy as an effective method of psychotherapist's work with children]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». –Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Seriiia «Psykholohiia» : naukovyi zhurnal*. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, № 10. S. 143-147. [in Ukrainian].

Iryna Orlenko,

doctor of philosophy,

Head of the Odesa Regional Resource Center support of inclusive education

Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council,

Odesa, Ukraine

PEDAGOGICAL SUPPORT FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS DURING THE WAR IN UKRAINE

Abstract. The article raises the actual problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs remotely in the conditions of martial law in Ukraine. The author defined the role of a psychotherapeutic fairy tale in the process of active socio-psychological learning, when using it as an interactive and health-saving online technology for accompanying children with special educational needs. Attention is paid to the research of Ukrainian and foreign scientists on the essence of fairy-tale therapy as a psychological method of influencing the personality as a tool of psychotherapy and correction. The author revealed the essence of the "Fairytale Time" project and the methodology of conducting psychological and pedagogical classes with children in an online inclusive group. It was noted that both children with normotypical development and children with special educational needs were involved in "Fairy Tale Time", so the meetings had a socially integrated and inclusive character. The importance of a certain structure of classes-meetings in the project is emphasized. The structure of "Fairytale Time" has a certain algorithm that allows children to focus on the main types of work - listening to a fairy tale, answering questions, drawing characters and creating their own fairy tales and workshops. The form of "Fairytale Time" is optimally combined with cartoons developed by the department of psychology, social work and inclusive education of the Odessa Academy of Continuing Education, which teach how to behave during an air raid, how to move cheerfully to music, what to do when it's scary, what to do in a bomb shelter. "Fairy tale time" in combination with the cartoons of the "Graphic Battalion" gives children a sense of a safe space. The outlined directions of psychological and pedagogical assistance to children are aimed at corrective work with fears, at the development of communication skills, a culture of inclusion, it enables the child to learn to overcome difficult life circumstances, to learn to recognize good and evil, to establish relationships with teachers, parents and siblings. The results indicate that the safe psychological space of storytelling contributes to children's emotional self-expression, the formation of internal support and the preservation of children's mental health in a state of increased nervous tension.

Keywords: psychological and pedagogical support, children with special educational needs, fairy tale therapy, safe space, inclusion.

Дата надходження до редакції: 22.02.2023 р.

© Орленко І.М., 2023

УДК 821.161.2-3 Українка

Подлісецька Ольга Олегівна,

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри української літератури та компаративістики

філологічного факультету

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Одеса, Україна

[orcid-org/ 0000-0002-1136-2854](https://orcid.org/0000-0002-1136-2854)

podlisecka@ukr.net

**СУЧАСНА ІНТЕПРЕТАЦІЯ «ЛІСОВОЇ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ:
ТРАГЕДІЯ САМОЗРАДИ**

Анотація. В сучасній школі постає нагальне питання глибшого й сучаснішого трактування й аналізу творів класичної літератури. У даній статті зосереджена увага на темі самозради Мавки у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Проаналізовано модерністське спрямування цього твору та виявлено новаторство у авторському підході до трактування образу. Простежено реценцію твору Лесі Українки упорядниками підручника для школярів та досліджено, що у сучасному прочитанні творчість Лесі Українки набуває неоприятливих досі смислових аспектів та інтерпретацій. У даній статті шкільне трактування образів доповнене та уточнене. Переосмислено міфи та стереотипи, інтерпретація образу Мавки і аналіз виходить на новий рівень. Досліджено, що Леся Українка подає зразок деструктивної поведінки героїв (не тільки Лукаша та Килини), як прийнято вважати в загальноприйнятій реценції драми-феєрії, але й Мавки. Досліджуються зразки деструктивної поведінки героїв: інтонації, висловлювання, проміжні репліки щоденного спілкування. Переосмислена ідеалізація головних персонажів драми-феєрії та подана їхня інтерпретація з погляду феноменології та психоаналізу. Проаналізовано вплив неоромантизму на особливості драми-феєрії, а саме конфлікт між ідеалом і дійсністю (Мавкою та Лукашем, Мавкою